

KRAKOWSKI
KAZIMIERZ
PRZEWODNIK

KRAKÓW Wzbogaca
www.krakow.travel

TURYSTYKA

Krakowski Kazimierz

Wizyta na Kazimierzu to obowiązkowy punkt w programie zwiedzania Krakowa. Przytulne kafejki i restauracje tej dzielnicy, galerie i antykwariaty, brukowane uliczki – wszystko to przyciąga turystów. Każdy, kto przyjeżdża do Krakowa, pragnie odbyć spacer wąskimi uliczkami Kazimierza, przyrzeć się synagogom i żydowskim cmentarzom, posiedzieć w urządzonych ze smakiem kawiarnianych ogródkach... Dzielnica ciągle jest w fazie renowacji, ale już dziś staje się konkurencją dla krakowskiego Rynku i przyległych ulic. Stanowi bez wątpienia jedną z największych atrakcji wawelskiego grodu.

Odbywa się tu Festiwal Kultury Żydowskiej – coroczna impreza cieszącą się uznaniem nie tylko krakowian, ale i publiczności z kraju oraz zagranicy. Co roku w festiwalowe dni na ulicach słyszy się wielojęzyczny zgłęb, klezmerska muzyka wypełnia zaułki, a wieczorami na plenerowych koncertach wszyscy wspólnie tańczą i śpiewają. Kazimierz oczarowuje swoją atmosferą.

Aby ułatwić zwiedzanie tej dzielnicy, można skorzystać z dwóch tras turystycznych. Pierwsza z nich – **Trasa św. Stanisława** stanowi część **Krakowskiego Szlaku Świętych** i wiedzie od Wawelu przez Skalkę oraz kościół św. Katarzyny do Placu Wolnica. Następna – **Trasa zabytków żydowskich** – prowadzi ulicami dawnego miasta żydowskiego, zaczyna się na ul. Meiselsa (Centrum Kultury Żydowskiej), a kończy na Nowym Cmentarzu Żydowskim przy ul. Miodowej 55.

Dwa miasta z kroniki Hartmanna Schedla

Na początku XIV w. mieszkańcy Krakowa stanęli na czele potężnej rebelii skierowanej przeciwko ówczesnemu polskiemu władcy – Władysławowi Łokietkowi. Aby w przyszłości uniknąć podobnych niespodzianek, w 1335 r. król Kazimierz Wielki na rozległej wiślanej wyspie założył osobny ośrodek miejski.

Utworzono tu słynny później w średniowiecznej Europie uniwersytet – Akademię Krakowską – oraz wybudowano okazałe kościoły. Z czasem jednak rozmach inwestycyjny Kazimierza został zahamowany. Okazało się też, że spora część gruntów Kazimierza jest narazona na powodzie, co nie sprzyjało rozwojowi grodu. Mimo, iż Kazimierz na swoim pierwszym wizerunku z „Kroniki świata” Hartmanna Schedla z 1493 r. prezentuje się równie okazałe jak Kraków, to w rzeczywistości był o wiele skromniejszy.

Kazimierz pozostał „nieukończonym” miastem. Paradoksalnie to właśnie przyczyniło się do jego dzisiejszej sławy, bo gdy w 1495 roku zakazano Żydom mieszkać na terenie Krakowa, bez przeszkód mogli się oni osiedlić właśnie tutaj. Zajęli sporą część grodu (około 1/5 jego powierzchni). W ten sposób powstało jedyne w ówczesnym świecie miasto rządzone przez Żydów, podlegające tylko królowi, posiadające własny samorząd i otoczone murem.

Nie mniej ciekawie rozwijała się chrześcijańska część Kazimierza. Już w czasach średniowiecza i renesansu zapelnili ją liczne warsztaty rzemieślnicze korzystające z opłat niższych niż w Krakowie. Tu pracował m.in. Bartłomiej Berrecci – twórca renesansowej Kaplicy Zygmuntońskiej na Wawelu oraz okazałych krucyganków zamkowych.

Wiek XVII to czas załamania się koniunktury. Stolicę przeniesiono do Warszawy i miasto straciło lukratywne zamówienia królewskie. Rzemieślnicy Kazimierza odczuli to szczególnie boleśnie. Potem przyszły wojny ze Szwedami i łupieżcze przemarsze wojsk, tak obcych jak i własnych, bo obie strony nakładały kontrybucje na zubożałych mieszczan.

Kazimierz przez stulecia pozostawał osobnym miastem. Do Krakowa został przyłączony dopiero pod koniec XVIII w. Po rozbiorach Kazimierz znalazł się w cesarstwie Austrii. Od tego czasu stał się prowincjonalnym i podupadłym przedmieściem Krakowa, towarzysząc mu w jego galicyjskiej niedoli. Z czasem Austriacy kazali zburzyć mur żydowskiego miasta i zezwolili na żydowskie osadnictwo na terenie całego Kazimierza, a potem także w Krakowie. Wkrótce co zamożniejsi Żydzi przenieśli się do centrum miasta, a na miejscu pozostała biedota.

Nadeszły czasy okupacji hitlerowskiej i dramat Holocaustu. Zaczął się najsmutniejszy okres w historii dzielnicy. Zabytkowe budynki Kazimierza na skutek działań wojennych w większości nie ucierpiały, ale miasto odniosło bolesną ranę – straciło tych, którzy od pokoleń tworzyli je i kochali. Żydowska część Kazimierza opustoszała. Jej mieszkańcy zginęli w niemieckich obozach koncentracyjnych: Bełżec, Płaszów i Auschwitz.

Dziś znów Kazimierz, jak przed wiekami, jest miejscem spotkań różnych kultur i narodowości. Krakowianie postanowili ocalić tę część dziejów swojego miasta, a także narodowego i europejskiego dziedzictwa. Rozmach i pieczołowitość, z jakimi przystąpiono do przywracania świetności Kazimierzowi sprawia, że odwiedzają go ludzie z całego świata. Wydaje się, że nie za czasów Kazimierza Wielkiego, ani nawet nie za dobroczynnego panowania Jagiellonów, ale teraz właśnie Kazimierz przeżywa swój „złoty wiek”.

SPACER PO KAZIMIERZU „TRASĄ ŚW. STANISŁAWA”

1 Stradom

Dawny Kazimierz oprócz ufortyfikowanego na wyspie miasta posiadał też rozległe przedmieścia na obu brzegach Wisły. Jego częścią, położoną najbliżej Krakowa, był Stradom, który rozpościerał się tuż pod Wawelem, u wylotu ulicy Grodzkiej.

Przy ulicy Stradom liczącej około 200 metrów znajdowało się aż 5 dużych klasztorów. Pierwszy z nich – klasztor oo. Bernardynów (ul. Bernardyńska 2), stojący tuż pod Wawelem, wzniesiono w średniowieczu. Zniszczony w czasie „potopu” szwedzkiego, został odbudowany w latach 70. XVII w. w nowym stylu. Kościół klasztorny posiada wspaniałe barokowe wyposażenie, z olbrzymimi malowidłami nawiązującymi do sztuki Rubensa, a stworzonymi przez cenionego XVII-wiecznego malarza, Franciszka Lekszyckiego. Tutaj też znajduje się barokowa konfesja św. Szymona z Lipnicy (zm. 1482).

Kolejny, kościół klasztorny oo. Misjonarzy (ul. Stradom 4-8) z 1732 r., to wspaniały przykład oddziaływania na Polskę rzymskiej architektury barokowej. Jego twórca, Kasper Bażanka,

wzorował się na pracach Berniniego i Borrominiego. Oprócz świątyni uwagę zwraca znajdujący się z tyłu ogród klasztorny – najrozleglejszy w centrum Krakowa.

Po trzecim klasztorze, własności bożogrobców (ul. Stradom 12-14), zachowały się tylko fragmenty, gdyż w XIX w. Austriacy przebudowali go na siedzibę komendantury Twierdzy Kraków. Dziś pełni funkcję zwykłej kamienicy mieszkalnej. Po przeciwnej stronie ulicy znajduje się historyczne miejsce – tu w niegdyśszym hotelu Pod Białą Różą (ul. Stradom 13) zatrzymał się słynny pisarz francuski Honoré de Balzac.

Nie ocalał także klasztor bernardynek od św. Kolety, zwanych koletkami. Została po nich nazwa ulicy i budynek o zmienionym już przeznaczeniu. Jednak już kilka kroków dalej stoi kościół św. Agnieszki (ul. Dietla 30) z zachowanymi zabudowaniami dawnego klasztoru bernardynek. W XVII w. młody magnat Aleksander Koniecpolski, wraz ze swoim oddziałem napadł na klasztor i porwał pewną mniszkę, by zmusić ją do ślubu. Ostatecznie sprawę załatwiono polubownie, a Koniecpolscy wybudowali zakonnicom drugi klasztor – przy ul. Poselskiej, w obrębie murów miejskich. Spoczywa tu wybitny generał I wojny światowej Józef Haller, którego szczątki w 1993 r. sprowadzono z Anglii.

2 Skalka

Chociaż Kazimierz jest znany głównie jako dzielnica żydowska, to przecież jego część chrześcijańska, czterokrotnie większa, także szczyti się bezcennymi zabytkami. Od czasów średniowiecza wznoszono tu okazałe gmachy – świeckie i kościelne, a wiele z nich zachowało się do dziś w świetnym stanie.

Do najbardziej znanych należy kościół oo. Paulinów na Skalce (ul. Skaleczna 12) – obok Jasnej Góry główne polskie sanktuarium związane z patronem kraju św. Stanisławem. Według XIII-wiecznej kroniki Wincentego Kadłubka to tutaj znajdował się pierwotny Kraków, zburzony potem przez... Aleksandra Macedońskiego! To Wincenty Kadłubek pozostawił nam przekaz o zabójstwie św. Stanisława

przez króla Bolesław Śmiałego w 1079 r. Mordu miano dokonać właśnie tutaj, w kościele na Skalce podczas mszy.

Wzgórze szybko stało się ośrodkiem kultu biskupa Stanisława. Okazała świątynia pw. św. Michała i św. Stanisława, jaką tu wzniesiono, była potem wielokrotnie przebudowywana. Dzisiejsza pochodzi z epoki baroku i jest dziełem Antoniego Müntzera oraz Antoniego Solariego. Zachowała się też dawna sadzawka, do której miano wrzucić zwłoki św. Stanisława. W XVII wieku ujęto ją w efektowną kamienną cembrowinę i ozdobiono posągami. W krypcie pod kościołem w 1880 r. urządzono pantheon wybitnych Polaków. Spoczywa tu kronikarz Jan Długosz, pisarze: Józef Kraszewski, Wincenty Pol, Teofil Lenartowicz, Adam Asnyk, Lucjan Siemieński, Stanisław Wyspiański, Czesław Miłosz, kompozytor Karol Szymanowski, aktor Ludwik Solski, astronom Tadeusz Banachiewicz oraz malarze: Henryk Siemiradzki i Jacek Malczewski. Całością opiekuje się zakon paulinów. Ogród klasztorny otacza fragment dawnych murów obronnych Kazimierza.

W bezpośrednim sąsiedztwie sanktuarium znajduje się kolejna świątynia stanowiąca chlubę dzielnicy – kościół św. Katarzyny (ul. Augustiańska 7), wspinały przykład rozmachu budowlanego z czasów lokacji miasta. Było to wotum za zabicie kanonika Baryczki, którego król Kazimierz Wielki w chwili popędu kazał zaszyć w worek i utopić w Wiśle. Skruszony władca postanowił potem odkupić swój czyn odpowiednio hojną fundacją. Wnętrze kościoła św. Katarzyny reprezentuje czysty krakowski

gotyk, oczywiście jeśli nie liczyć wspaniałego manierystycznego ołtarza głównego z 1634 r., neogotyckich stalli i zespołu barokowych obrazów z legendami o św. Augustynie. Warto także zobaczyć manierystyczny nagrobek Spytka Jordana (zm. 1568) oraz mauzoleum bł. Izajasza Bonera (zm. 1471) – mnicha tutejszego zakonu.

3 Plac Wolnica

Okazały plac to pozostałość dawnego kazimierskiego rynku. Chociaż imponuje rozmiarami - warto dodać, że w przeszłości był cztery razy większy, a jego środek zdobił ratusz. Najstarszy gotycki gmach ratusza uległ dwukrotnie zniszczeniu w pożarach, ale jego najstarsze fundamenty zachowały się do chwili obecnej. Odbudowany w XVI i XVII w. zyskał formę renesansową. W 1876 r. ratusz po gruntownej przebudowie stał się siedzibą szkoły, obecnie mieści się tu Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli.

Nazwę Wolnica plac zawdzięcza staropolskiemu słowu, które oznaczało przywilej wolnej sprzedaży mięsa (poza tzw. jatkami kazimierskimi), ale nie tylko z handlu słynęło to miejsce.

Również na Kazimierzu prawdopodobnie mieściła się Akademia Krakowska – poprzedniczka Uniwersytetu Jagiellońskiego. Dawne kroniki potwierdzają, że król Kazimierz Wielki zlokalizował tutaj uczelnię, aby podnieść prestiż swojego miasta i zwiększyć jego konkurencyjność. Dopiero później, za sprawą królowej Jadwigi, siedzibę uniwersytetu przeniesiono w pobliże Rynku, na ulicę św. Anny.

4 Kościół Bożego Ciała

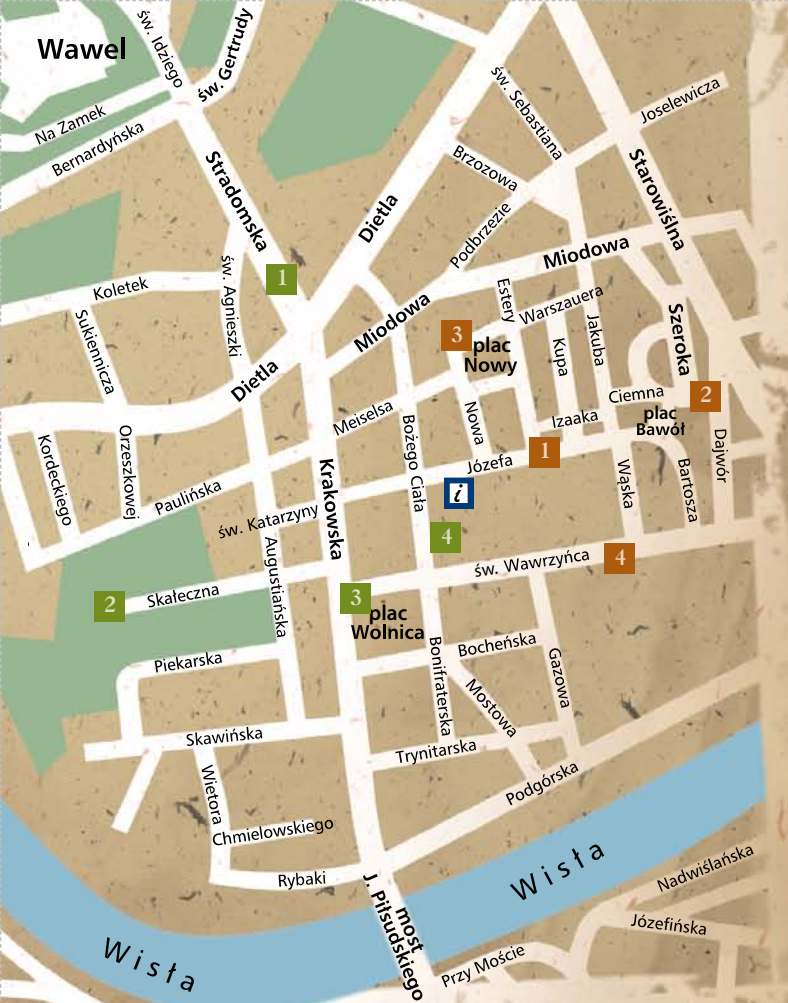
Przy placu Wolnica wznosi się jedna z najpiękniejszych gotyckich świątyń miasta – kościół Bożego Ciała (ul. Bożego Ciała 25). Jego nazwa nawiązuje do historii z monstancją, którą ongiś skradziono z krakowskiego kościoła Wszystkich Świętych. Według legendy złodzieje, przekonawszy się, że nie jest ze złota, porzucili ją właśnie w tym miejscu. Szczęśliwe zdarzenie postanowiono uczcić odpowiednio okazałą budowlą. Budowa zlecona przez króla Kazimierza Wielkiego w r. 1340 trwała do 1405 r., kiedy to kościół wraz z klasztorem objęli sprowadzeni z Kłodzka kanonicy regularni laterańscy.

Zarówno pod względem architektury, jak i wyposażenia obiekt ten właściwie nie ustępuje słynnej Bazylice Mariackiej. Gotyckie mury kontrastują tu ze złocnymi ołtarzami z epoki baroku, które zdobią każdy filar. Monumentalny ołtarz główny z 1. poł. XVII w., przepięknie rzeźbione stalle z 1632 r., renesansowe mauzoleum św. Jana Kazimierczyka z malowanymi wotami opowiadającymi o jego cudach – wszystko to robi niezwykle wrażenie. Renesansowe obramienia ołtarzy przyściennych w bocznych nawach są pamiętką po pochowanym tu Bartłomieju Berreccim (zm. 1537), tak zasłużonym dla architektury Wawelu.

Za kościołem wznoszą się budynki klasztoru kanoników regularnych laterańskich, dawna szkoła przyklasztorna oraz ogród z XVII-wieczną altaną. Ciekawostkę stanowią ślady po otworach, przez które niegdyś podawano jedzenie trędowatym.

Wawel

SPACER PO KAZIMIERZU „TRASĄ ZABYTEKÓW ŻYDOWSKICH”

1 Ulica Józefa

Ulica ta dawniej zwana była Żydowską. Dzisiejszą nazwę nadali jej Austriacy na cześć swojego cesarza Józefa II, który mieszkał na jej początku w Pałacu Wojewodzińskim (ul. Krakowska 20). Na mocy jego decyzji Kazimierz został oderwany od Krakowa.

Dziś ulica Józefa słynie ze swej artystycznej atmosfery. Mieszczą się tu liczne galerie sztuki – dawnej i współczesnej – oraz antykwiariaty i kramy z pamiątkami. Tu także stoi XVI-wieczna synagoga zwana Wysoką (ul. Józefa 38). Zbudowana w latach 1556-1563, nazwę zawdzięcza sali modlitw umieszczonej na pierwszym piętrze. Niestety z jej bogatego wystroju nic nie ocalało. Poważnie zniszczona podczas „potopu” szwedzkiego, a potem jeszcze w okresie II wojny światowej. Po wojnie mieściła pracownię konserwacji zabytków.

■ SPACER PO KAZIMIERZU „TRASĄ ŚW. STANISŁAWA”

■ SPACER PO KAZIMIERZU „TRASĄ ZABYTEKÓW ŻYDOWSKICH”

📍 Punkt Informacji Miejskiej InfoKraków

KRAKÓW
TRAVEL
www.krakow.travel

Fot. M. Grychowski, S. Markowski, A. Żyrkowski, P. Bytnar

2 Ulica Szeroka

Większość żydowskich bożnic skupiona jest w pobliżu ulicy Szerokiej. Niedgdyś stanowiła ona główny plac miasta żydowskiego, a życie dzielnicy koncentrowało się wokół Starej Synagogi (ul. Szeroka 24) – najstarszej zachowanej tego typu budowli w Polsce, której początki sięgają 1407 r.

Synagogę prawdopodobnie zbudowali w drugiej połowie XV w. Żydzi czescy, którzy przybyli do Krakowa po pogromie praskim w 1389 r. Wzniesiona jako średniowieczna gotycka synagoga dwunawowa zaliczała się do niewielu tego typu obiektów w średniowiecznej Europie obok synagog w Wornacji, Ratyźbonie i w Pradze. Po pożarze synagogę odbudował florencki architekt Mateo Gucci, który nadał jej renesansowy charakter. Budowla ta w obecnym kształcie pochodzi z lat 70. XVI w. Obecnie w synagodze znajduje się oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa – Dzieje i Kultura Żydów, gdzie prezentowane są zabytki dotyczące historii Żydów – przede wszystkim krakowskich.

Funkcje sakralne zachowała do dziś synagoga Remuh (ul. Szeroka 40) wzniesiona w 1556 r. dla słynnego komentatora Tory, Mojżesza Isserlesa (zwanego Rabbi Moses-Remuh). Mojżesz Isserles zw. Remuh (1520-1570) był wybitnym uczonym, rabinem Krakowa i rektorem tutejszej jesziwy (akademii talmudycznej). Zastąpił z dzieła Mappa (Obrus), w którym dokonał kodyfikacji prawa Żydów aszkenazyjskich.

Za synagogą rozciąga się okazały kirkut, czyli żydowski cmentarz – jeden z najstarszych w Europie. Choć zdewastowany przez hitlerowców podczas II wojny światowej, jest miejscem wartym zobaczenia, gdyż szczyli się posiadaniem licznych nagrobków z XVI, XVII i XVIII w. Jako pierwsze spoczęły na nim ofiary zarazy w 1551 r. Potem stał się nekropolią dla całego miasta żydowskiego i pełnił tę funkcję aż do 1800 r.

Wśród wybitnych osobistości świata żydowskiego spoczywają tu wspomniani już Mojżesz Isserles zw. Remuh, Natan Spira, Wolf Popper oraz członkowie ich rodzin, a także przedstawiciele zasłużonych rodzin: Landauów, Jakubowiczów czy Meiselsów.

3 Plac Nowy

Z ulicy Szerokiej można przejść ulicą Ciemną na plac Nowy (zwany Żydowskim). Po drodze, już za cmentarzem, mija się okazała synagoga Izaaka (ul. Jakuba 25), największą na Kazimierzu. Ufundował ją w 1638 r. bankier króla Władysława IV Wazy, Izaak (Ajzyk) Jekeles. W wyniku zniszczeń wojennych niemal nic nie ocalało z dawnego wyposażenia. Podczas prowadzonych prac renowacyjnych odkryto zabytkowe malowidła z XVII w. Współcześnie urządzono tu ekspozycję ukazującą przedwojenne i okupacyjne dzieje Kazimierza.

Niedaleko, wznoszą się dwie synagogi. Pierwsza, przy ul. Warszauera 8, zwana jest bożnicą Kupa (Kasa), bo ufundowano ją w latach 40. XVII w. z pieniędzy kasy miejskiej, uderza skromnością, ale wewnątrz można zobaczyć ciekawe polichromie. Druga, nosząca miano synagogi Tempel (ul. Miodowa 26) niemal przypomina pałac. Wzniesiona w 1862 r. prezentuje styl neoromański, natomiast ozdoby i złocenia w środku nawiązują do kultury mauretańskiej. Należała do Żydów Reformowanych, którzy pod wpływem Oświecenia (*Haskali*) odrzucili część rytów dawnej wiary i wprowadzili do kazań język niemiecki oraz polski.

Bohema na Kazimierzu

Kazimierz, część Krakowa wchodząca w skład dzielnicy Stare Miasto, to obecnie jedno z najbardziej rozpoznawalnych miejsc Krakowa, tętniące życiem, licznie odwiedzane przez turystów. Do niedawna, by poczuć ducha krakowskiej bohemy wystarczyło udać się na Rynek Główny. Dzisiaj życie artystyczne rozkwita również na Kazimierzu. Wokół ulic: Szerokiej, Izaaka, Miodowej, Józefa, Podbrzezie i na placu Nowym koncentrują się liczne kafejki, pracownie artystyczne, galerie.

Również nagrodzony Oscarami film Steve'na Spielberga „Lista Schindlera”, opowiadający o losach Żydów zamieszkujących Kazimierz podczas II wojny światowej, sprawił, że miejsce to stało się znane na całym świecie.

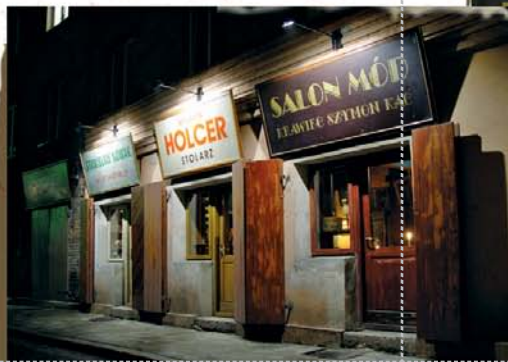
Nie sposób wymienić nazw wszystkich pubów, kawiarni, restauracji, które oczarowują niepowtarzalnym charakterem i wystrojem. Wszystkie razem dopełniają obrazu miejsca, gdzie króluje duch sztuki, historii i młodości.

4 Ulica św. Wawrzyńca

Jedną z bardziej oryginalnych ulic Kazimierza jest arteria nosząca miano św. Wawrzyńca (nazwana tak od stojącego tu w średniowieczu kościoła). Na przełomie XIX i XX wieku powstały tu okazałe zakłady wzniesione w stylach historyzujących. Najpierw w 1882 r. wybudowano zajezdnię tramwajową, w 1913 r. powiększo ją. Natomiast w latach 1904-1905 na sąsiedniej parceli uruchomiono Elektrownię Miejską. Wraz z Gazownią Miejską z 1857 r. stojącą na pobliskiej ul. Gazowej 16 teren ten stanowił najbardziej uprzemysłowiony region miasta.

Na Kazimierzu oraz w rejonie Podgórze przebiega ważna i atrakcyjna trasa turystyczna Szlak Krakowskiej Techniki – przy ulicy św. Wawrzyńca w dawnych halach Zajezdni Tramwajowej mieści się dzisiaj Muzeum Inżynierii Miejskiej, natomiast przy ulicy Lipowej 4, w historycznych budynkach dawnej Fabryki Schindlera otwarto oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa – Fabrykę Emalia O. Schindlera, gdzie można zwiedzać stałą wystawę „Kraków czas okupacji 1939-1945”. Powstał tu również nowy oddział muzealny – Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie.

Wydawca

Patroni medialni

WWW.KRAKOW.PL

KRAKÓW.PL
DWUTYGODNIK MIEJSKI

Punkty Informacji Miejskiej InfoKraków

it@infokrakow.pl, www.infokrakow.pl

- **Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego**
ul. Powiśle 11, simpowisle@infokrakow.pl
- **Sukiennice, Rynek Główny 1/3**
tel. +48 12 433 73 10
- **Pawilon Wyspiańskiego, pl. Wszystkich Świętych 2**
tel. +48 12 616 18 86
- **ul. św. Jana 2**, tel. +48 12 421 77 87
- **ul. Szpitalna 25**, tel. +48 12 432 01 10, 12 432 00 60
- **ul. Józefa 7**, tel. +48 12 422 04 71
- **ul. Siostry Faustyny 3** (teren Sanktuarium w Łagiewnikach), tel. +48 12 263 60 64
- **Międzynarodowy Port Lotniczy w Balicach**
tel. +48 12 285 53 41
- **os. Słoneczne 16**, tel. +48 12 643 03 03

Urząd Miasta Krakowa
Biuro Marketingu Turystycznego Miasta
pl. Wszystkich Świętych 3-4, 31-004 Kraków
tel. 12 616 60 52, fax 12 616 60 56
marketing@um.krakow.pl

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY, 2010

www.krakow.pl

